

Inzet bijen bij bestuiving in Limburg sedert 1908

L. Hensels

De nutswaarde van de imker en zijn bijen bij het bestuivingswerk is vaak gekleineerd en onderschat. Zelfs in imkerskringen wordt deze mening gehoord. De grote zaadteeltbedrijven van nu erkennen de waarde van bijen en de imker voor hun bedrijf. Zij hebben dan ook vaak een of meerdere volwaardige bedrijfsimkers in dienst. In de provincie Limburg is het nut van bijen bij de bestuiving al sinds het begin van deze eeuw bekend.

270

Schets uit het verleden

De bestuiving van tuinbouwgewassen is, hoewel een vak apart, iets waar men zich in land- en tuinbouwkringen niet zo druk over maakte. Totdat men aan het einde van de vorige eeuw in Eisden (L) tot de ontdekking kwam dat de Basterd dikke (een zoete kers) geen opbrengst meer gaf. Deze kers werd vooral naar Engeland geëxporteerd en vertegenwoordigde dus een economisch belang. Een destijds in Limburg werkzame rijkslandbouwleraar Sprenger (de later bekende Prof. Sprenger te Wageningen) heeft rond 1908 bestuivingsexperimenten uitgevoerd en heeft hierdoor bijgedragen aan meer kennis en een zekere kersenteelt. Hij plaatste bijenvolken bij kersenbomen waarvan sommige bloeiende takken wel en andere niet ingehuld waren. Gecombineerd met de aanplant van het bestuivingsras Blanquette leverde dit verrassende resultaten op. Denkt u zich eens in, in 1908 een kersenboomgaard met ingehulde takken en vervolgens iemand die komt vertellen dat daar ook

Bestuivende insekten

De belangrijkste bestuivende insekten zijn: honingbijen, solitaire bijen, en hommels, verder vliegen, vlinders en kevers. De bloembouw van het gewas bepaalt in hoge mate welk insekt het meest geschikt is voor de bestuiving. Ook de wijze waarop een gewas wordt geteeld is van belang. In de natuur heeft elke plant en elk insekt zijn of haar eigen wensen, zaak is dat men bij de teelt van gewassen rekening houdt met het gedrag van planten en insekten.

Bijen, burgers en buitenlui

Te vaak leeft bij de buitenstaander de mening dat bijenteelt slechts wordt beoefend als vrijetijdsbesteding ('leuk voor de hobbyimker') en voor de rest van weinig waarde is. Of men denkt dat bijen houden is iets van vroeger en inmiddels uit de tijd.

nog bijenvolken bij moeten en dat er minder goede kersenbomen (Blanquette) aangeplant moeten worden om tot een goede oogst van de lekkere (Basterd dikke) kers te komen!

Reizen was noodzakelijk

Om tijdens de kersenbloei over voldoende bijenvolken te beschikken werden er vooral uit Midden- en Noord-Limburg bijen naar Eijsden vervoerd, met kar en paard, per trein en toen ook al per vrachtauto. Door bestuivingsproeven en de inzet van de imker en zijn bijen verkreeg men inzicht in het spel van planten en insekten, waarbij de bij centraal stond. Tegelijkertijd kreeg ook het positieve effect van de bijen en de imker op de produktie en kwaliteit van de kersen alle aandacht.

Augurken

Werden elders imkers geplaagd door komkommerverordeningen, in Limburg vond men dat bijen nodig waren bij de bestuiving van de Baarloose niet-plekkers (een oud augurkenras). Veel later werd er bij de teelt van augurken onder glas weer een extra beroep op de imker en zijn bijen gedaan en was de Limburgse imker weer paraat om zijn bijdrage aan land- en tuinbouw te leveren. Tijdens de topjaren van de augurkenteelt onder glas, leverden ook veel imkers uit Gelderland, Noord-Brabant en elders bijenvolken voor de bestuiving. De augurkenteelt onder glas heeft aan de imker de mogelijkheid gegeven om veel ervaring met glasteelten op te bouwen, die later weer ten goede kwam aan andere teelten onder glas. De jaarroundteelten van aardbeien, frambozen, de zaadteelt van groente- en bloemzaden hebben hiervan bijvoorbeeld geprofiteerd. De kooiproeven bij blauwe bessen door

het toenmalige Rijksbijenteeltconsulentschap in Limburg en de Rijksbijenteeltconsulent hebben de positieve bijdragen van honingbijen op de kwali- en kwantiteit van dit gewas aangetoond.

De kennis mag niet verloren gaan

In de regio Limburg is dus veel ervaring opgedaan met het gebruik van bijen bij de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen. Zaak is nu wel dat de imkerij er voor zorgt dat de thans aanwezige kennis en ervaring niet verloren gaat. Enige jaren geleden is er vanuit het toenmalig Tuinbouwconsulentschap in Limburg en de Middelbare Tuinbouwschool te Venlo een begin gemaakt met de organisatie van speciale bestuivingscursussen voor imkers. Thans bestaat er ook de mogelijkheid om op andere plaatsen in Nederland een dergelijke cursus te volgen. Het verleden laat zien dat de inzet van de imker en bijen niet kan worden gemist voor het slagen van tal van teelten.

Verder ...

Was de bestuiving voorheen iets voor de imker en zijn bijen, met de komst van hommels en mogelijk in de toekomst ook solitaire bijen en vliegen, is de bestuiving niet meer exclusief voor bijen. Misschien bestaat de illusie dat men door de hommels in de toekomst geen bijen meer nodig zou hebben. Niets is

Een modern land- en tuinbouwgebied, met daarbij een grote variatie aan gewassen en teelttechnieken is zonder bijen eenvoudig ondenkbaar. Het merendeel van onze imkers beoefent de teelt op kleinschalig niveau. Toch komen de meeste bijenvolken die voor de bestuiving worden ingezet van deze groep.

Honingbijen zijn veelzijdig. Ze zijn inzetbaar bij een zeer groot aantal gewassen en bij een grote variatie aan teelttechnieken.

De honingbij is als massainsekt inzetbaar bij veel gewassen met een korte bestuivingsduur. Bijen zijn goedkoop en op elk moment beschikbaar

minder waar. Hommels doen goed werk bij de bestuiving van tomaten en ze worden er ook goed voor betaald. Bij andere gewassen gaat men bijen nog meer dan voorheen op de juiste waarde schatten. Zaak is dat de imkerij ervoor zorgt dat de kennis op peil blijft. Het vakgebied van de bestuiving, dat in een artikel niet is samen te vatten, laat ik even rusten maar verwijs hiervoor naar het artikel van Alan Mairson in het meinumner van de National Geographic van dit jaar (America's Beekeepers, Hives for hire, pp 73-93).

Insektenbestuiving speelt een belangrijke rol bij:

Groot fruit: appels, peren, abrikoos, amandel, perzik, kers, pruim, morel, mirabel, mispel, kwee.

Kleinfruit: braam, framboos, witte, rode, zwarte en kruisbessen, blauwe bessen, aardbeien.

Groentegewassen: augurken, courgette, pepers, aubergine, paprika, meloen.

Bij de **zaadteelt** van groenten is het sortiment nog veel groter: witlof, andijvie, radijs, tuinkers, komkommer. Heel veel bloemzaden kunnen zonder honingbijen niet worden geteeld. Bij de sierteelt, denk maar aan hulst met bessen, callicarpa en vele anderen worden steeds meer bijen gebruikt.